

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено рівень інформативності системи звітності щодо здійснення аналізу соціальної діяльності підприємств. Вивчивши систему звітності 200 найбільших компаній України різних галузей економіки, визначено, що в існуючих формах звітності недостатньо інформації для здійснення такого аналізу.

Встановлено, що для цілей аналізу соціальної діяльності підприємств соціальні звіти повинні містити низку кількісних і вартісних показників, зокрема необхідним є відображення обсягу соціальних витрат із деталізацією щодо кожного напрямку: трудові ресурси; охорона навколишнього середовища; суспільство (благодійна діяльність, розвиток регіонів, волонтерство тощо).

Ключові слова: соціальні витрати, соціальна звітність, інформаційне забезпечення, економічний аналіз, соціальна діяльність.

Постановка проблеми. Розвиток України за соціально-ринковою моделлю економіки, яка орієнтована на забезпечення економічно та соціально регулюючої взаємодії господарюючих суб'єктів, пріоритетності суспільних інтересів, а також інтеграція країни у європейський економічний простір призвели до необхідності пошуку нових підходів до ведення бізнесу вітчизняними компаніями та тими, які функціонують на українському ринку. Набуває поширення діяльність суб'єктів господарювання, спрямована на зниження соціальної напруженості не лише в межах трудового колективу, а й суспільства загалом. Аналіз у цих умовах покликаний сформулювати висновки щодо економічних і соціальних наслідків від здійснення такого виду діяльності та того ефекту, який вона приносить для підприємства. І тут основною проблемою на шляху реалізації цієї мети постає практична відсутність достатньої та надійної інформаційної бази для надання оцінки соціальної діяльності підприємства.

Стан дослідження. Сьогодні є чимало досліджень і напрацювань вітчизняних і зарубіжних учених у сфері складання та подання соціальної звітності. Серед них варто звернути увагу на публікації Д. Андріссена та Р. Тіссена [1], В. А. Євтушенко [2], Т. В. Давидюк [3], С. Я. Король [4], Д. Панкова [5], М. А. Проданчука [6], Т. О. Стрибулевич [7], В. О. Юрченко [8] та ін. Незважаючи на значні досягнення у напрямі розв'язання окреслених проблем, чимало питань залиша-

ються невирішеними, дискусійними та спірними. Насамперед йдеться про відсутність єдиної системи показників, яка б характеризувала соціальну діяльність підприємства та нерегламентованість соціальної звітності в Україні, яка не дає змогу отримати єдиний підхід до методики її складання та тлумачення її змісту.

Мета статті полягає у дослідженні можливостей існуючої інформаційної бази для здійснення аналізу соціальної діяльності підприємства, окреслення проблемних питань щодо їх формування та надання пропозицій щодо їх вирішення.

Виклад основних положень. Відомо, що основу інформаційно-го забезпечення аналізу загалом становить система звітності підприємства. Проте на основі тих даних, що містяться у формах звітності, яка складається і подається вітчизняними суб'єктами господарювання, вкрай складно зробити висновки щодо їх соціальної діяльності, розміру та напрямів соціальних витрат, яких вони зазнали. Спроба заповнити цю прогалину може здійснитися через використання окремих форм статистичної звітності, яка обов'язково подається до органів статистики визначеним колом підприємств.

Зокрема, у Звіті з праці (ф. 1-ПВ (місячна, квартальна)) міститься інформація про: фонд оплати праці (в розрізі основної та додаткової оплати праці); кількість працівників; суму податку, що відраховується з фонду оплати праці; дані про укладення колективних договорів; витрати на утримання робочої сили, що не входять до складу фонду оплати праці.

У Звіті про кількість працівників, їхній якісний склад і професійне навчання (ф. 6-ПВ (річна) можна знайти інформацію про кількісний склад працівників за освітньо-кваліфікаційним рівнем і про підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів.

Звіт про травматизм на виробництві (ф. 7-ТНВ (річна) вказує на чисельність працівників, кількість потерпілих від нещасних випадків і суму витрат на відшкодування збитків.

У Звіті про структурне обстеження підприємства (ф. 1 – підприємництво (річна, коротка річна)) відстежуються такі показники, як витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, інші операційні витрати.

Достатньо інформативним, з точки зору інформації про соціальні витрати, є Звіт про витрати на утримання робочої сили (ф. 1-РС), який подається раз на чотири роки. У ньому відокремлено наводяться такі абсолютні значення: кількість працівників і оплачений робочий час; витрати на оплату праці, включаючи надбавки, доплати, премії, винагороди, матеріальну допомогу; витрати на пільги, послуги,

допомогу у натуральній і грошовій формах; витрати на забезпечення працівників житлом; витрати на соціальне забезпечення; витрати на професійне навчання; витрати на культурно-побутове обслуговування; інші витрати на робочу силу.

Соціальну діяльність підприємства в напрямі охорони навколишнього середовища можна відстежити за допомогою Звіту про охорону атмосферного повітря (ф. 2-ТП (повітря) (квартальна, річна)) і Звіту про витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі (ф. 1-екологічні витрати (річна)).

Основним недоліком складання та подання наведених форм звітності є їх не публічний характер. Іншими словами, вони не впливають на підвищення інвестиційної привабливості та репутації підприємства, оскільки подаються безпосередньо органам статистики і не є вільно доступними для інших зовнішніх користувачів. Крім того, наведена нами статистична звітність відображає лише два аспекти соціальної діяльності підприємства, а саме: діяльність, пов'язану з працівниками, та діяльність у сфері охорони навколишнього середовища. Інформація про соціальні ініціативи, спрямовані на громаду, суспільство, благодійні цілі у таких формах звітності не відображається взагалі. Стає очевидним, що сформована система звітності не дає змоги узагальнювати інформацію, робити обґрунтовані висновки та приймати рішення стосовно управління соціальною діяльністю за різними напрямками. Усунути ці недоліки дозволяє формування так званої соціальної звітності або, як її ще називають, нефінансової звітності. Під нею розуміють сукупність даних, що відображають соціальні й екологічні наслідки ухвалюваних компанією економічних рішень і подаються в добровільному порядку зацікавленим користувачам. Усесвітня бізнес-рада зі сталого розвитку (WBCSD) називає соціальною звітністю добровільну презентацію інформації про соціальну, економічну та екологічну результативність підприємства, що стандартизує цю інформацію відповідно до однієї із систем показників результативності та надає її в публічному доступі всім зацікавленим сторонам [1].

На відміну від фінансової чи статистичної звітності, єдиного підходу до формування та подання інформації у соціальній звітності не існує, проте її, як правило, складають у трьох напрямках: економічному, соціальному та екологічному.

Водночас є чимало міжнародних стандартів із формування не фінансової звітності, які мають рекомендаційний характер, та їх використання за підготовки такої звітності дає можливість визначення соціального рейтингу компанії та визначення її у міжнародних ділових колах.

Серед них найбільш поширені:

– Стандарт SA 8000, який встановлює нормативи поведінки роботодавця щодо своїх працівників, дотримання ним трудового законодавства, формування кадрової політики загалом;

– Стандарт ISO 14000, який допомагає описати екологічну діяльність підприємства і дотримання ним заходів з охорони природного середовища;

– Стандарт AA 1000 надає рекомендації до характеристики усіх підрозділів організації в економічному, екологічному та соціальному середовищі. Згідно з вимогами цього стандарту, основними етапами процесу формування соціальної звітності є уточнення цінностей та завдань компанії збір та узагальнення інформації та її аналіз, проведення зовнішнього аудиту [2];

– Стандарт GRI, який надає критерії для відображення економічних, соціальних та екологічних досягнень компанії. До такого стандарту постійно вносяться зміни з метою його удосконалення. Так, сьогодні діє четверта версія G4. Крім того, за дотримання компанією кількості критеріїв у звіті вона отримує рейтинг A, B, C, а під час підтвердження їх аудитором – відповідно рейтинг A+, B+, C+. Для підприємств форма звіту за цим стандартом є найбільш складною;

– Стандарт ISO 26000 надає формулювання соціальної відповідальності як відповідальності фірми за вплив її рішень і діяльності на суспільство і довкілля через прозору і етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, здоров'ю і добробуту суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін; відповідає існуючому законодавству і узгоджується з міжнародними нормами поведінки; інтегрована у діяльність усієї фірми і реалізована нею на практиці [3].

Зауважимо, що компанії можуть використовувати декілька стандартів одночасно. Наприклад, під час відображення економічних і соціальних показників – стандарт GRI, за формування інформації про екологічну діяльність – ISO 14000, а при підготовці описової частини – стандарту AA 1000.

Здійснене нами дослідження 200 найбільших компаній України різних галузей економіки за рейтингом журналу Forbes [9] засвідчило, що лише 25 з них упорядковують соціальну звітність, а це становить лише 12,5%. Попри це, 5 компаній з 25 входить у групу підприємств Систем Кепітал Менеджмент (СКМ), яка складає одну консолідовану соціальну звітність у групі підприємств. Слід також зазначити, що більшість із тих компаній, що формують нефінансову звітність, є іноземними або з переважною часткою іноземного капіталу. Дослідження та детальний аналіз соціальних звітів цих компаній засвідчив довіль-

ний їх характер із переважанням описової частини. У багатьох звітах відсутнє дотримання будь-яких стандартів і відображення будь-яких соціальних показників, не кажучи про підтвердження достовірності інформації у них аудиторським висновком. У таблиці узагальнено результати аналізу основних складових і характерних рис тих соціальних звітів, які формуються і публікуються сьогодні в Україні.

Таблиця

Аналіз основних характерних рис соціальної звітності підприємств в Україні

Назва компанії	Галузь	Стандарт, згідно з яким складено звіт	Рік останнього подання та періодичність складання	Напрями та характер розкриття інформації							витрати на охорону навколишнього середовища	Наявність аудиторського висновку
				загальна інформація	економічні показники	опис соціальної діяльності	опис екологічної діяльності	соціальні показники	соціальні витрати			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Група СКМ	Промисловість	GRI. G3, B+	2014, щорічно	+	+	+	+	+	+	+	+	
Інтерпайп	Металургія	не зазначено	2011, одно-разово	+	+	+	-	-	-	-	-	
Київстар	Теле-комунікації	GRI. G3	2014, щорічно	+	+	+	-	+	-	-	-	
Галнафтогаз	АЗС	GRI	2012, одно-разово	+	-	+	+	-	-	-	-	
Metro Cash & Carry	Рітейл	не зазначено	2012, одно-разово	+	-	+	-	+	-	-	+	
Нібулон	АПК	не зазначено	2012, одно-разово	+	-	+	+	+	-	-	-	
Cargill Україна	АПК	не зазначено	2014, щорічно	+	-	+	+	+	+	+	-	
Samsung Electronics Україна	Електроніка	GRI. G4, AA 1000, ISO 26000	2014, щорічно	+	+	+	+	+	+	+	+	
Дніпроспец-сталь	Металургія	GRI, C+	2012, одно-разово	+	+	+	+	+	+	+	+	
Procter & Gamble Україна	Хімія	не зазначено	2013, щорічно	+	-	+	+	-	-	-	-	
Nestle	Харчпром	не зазначено	2012, одно-разово	+	-	+	+	+	-	-	-	
Kraft Foods (Mondelis) Україна	Харчпром	не зазначено	2014, одно-разово	+	+	+	+	+	+	+	-	
Альянс Ходинг	АЗС	GRI, A+	2013, щорічно	+	+	+	+	+	+	+	+	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
SUN inBev Україна	Алкоголь	не зазначено	2011, одно-разово	+	+	+	+	+	-	-	-
Оболонь	Алкоголь	GRI. G3	2013, щорічно	+	-	+	+	-	+	+	+
Carlsberg Україна	Алкоголь	GRI. G3	2013, щорічно	+	+	+	+	+	+	+	+
Кока-кола Беверіджиз Україна	Напої	GRI	2011, одно-разово	+	-	+	+	+	-	-	-
British American Tobacco Україна	Тютюн	GRI. G4	2013, щорічно	+	+	+	+	+	+	+	-
Nemiroff	Алкоголь	GRI	2011, одно-разово	+	-	+	+	+	+	+	-
Фармак	Фарма-цевтика	не зазначено	2013, одно-разово	-	-	+	+	-	+	-	-

Як бачимо з таблиці, лише 11 компаній (52%) складають соціально звітність із дотриманням стандартів, проте 4 із них не мають аудиторського підтвердження наведених у звіті даних, що суперечить вимогам стандарту GRI. Усього 9 підприємств (43%) формують нефінансові звіти на систематичній основі, тобто щорічно. Достовірність наведеної у звітах інформації підтверджується у 7 компаніях (33%). Щодо можливості проведення аналізу соціальної діяльності на основі системи показників, то можемо стверджувати про наявність деяких труднощів, які пов'язані з відсутністю цифрового наповнення звітів окремих компаній. Так, зокрема, лише 15 підприємств наводять у нефінансовій звітності соціальні показники діяльності (кількість трудових ресурсів, відсоток травматизму на робочому місці, кількість лікарняних, кількість навчання та перекваліфікації персоналу і т. д.), 10 компаній (48%) наводять витрати на охорону навколишнього середовища і 12 підприємств (57%) – обсяг соціальних витрат. Решту соціальних звітів мають абсолютно описовий характер, який не аналізується.

Висновок. Отож, існуючі форми звітності не дозволяють проаналізувати соціальну діяльність підприємств і дати їй об'єктивну оцінку. Для усунення цього недоліку соціальні звіти повинні містити низку кількісних і вартісних показників.

Зокрема, необхідним є відображення обсягу соціальних витрат із деталізацією щодо кожного напрямку: трудові ресурси; охорона навколишнього середовища; суспільство (благодійна діяльність, розвиток регіонів, волонтерство тощо). Періодичність подання та дотримання чіткої стандартної форми соціальної звітності забезпечить

можливість здійснення порівняльного аналізу, а проведення так званого соціального аудиту надасть аналітику впевненість у достовірності наведених у звітах даних.

1. Андриссен Д. Невесомое богатство. Определите стоимость вашей компании в экономике нематериальных активов: пер. с англ. / Д. Андриссен, Р. Тиссен. – М.: Олимп-Бизнес, 2004. – 304 с.

2. Євтушенко В. А. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти, показники / В. А. Євтушенко // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 46 (1019). – С. 53–63.

3. Давидюк Т. В. Конвергенція бухгалтерської та соціальної звітності в частині людського капіталу: розвиток існуючих підходів / Т. В. Давидюк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2012. – № 2(3). – С. 123–129.

4. Король С. Я. Нефінансова звітність підприємства / С. Я. Король // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2011. – № 6. – С. 102–113.

5. Панков Д. Проблемы развития финансового учета в условиях глобализации / Д. Панков // Accounting and Audit Integration into European Union Area/ New challenges and opportunities/ The Papers of International Conference, 6–7 th October, 2005. – С. 164–168.

6. Проданчук М. А. Нефінансова звітність – ефективний інструмент в реалізації управлінських рішень / М. А. Проданчук // Вісник Таврійського державного технологічного університету. – 2013. – № 2 (2).

7. Стрибулевич Т. О. Проблеми формування обліково-аналітичної інформаційної бази для забезпечення управління соціальними витратами підприємств та шляхи їх вирішення / Т. О. Стрибулевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/5468/1/91.pdf>.

8. Юрченко В. О. Звітність у системі управління соціальними витратами / В. О. Юрченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 2 (14). – С. 164–169.

9. Список 200 найбільших компаній України 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.ua/magazine/forbes/1339376-korporaciya-ukraina-200-krupnejshih-komanij-2012>

Пацула О. И. Проблемы формирования информационного обеспечения анализа социальной деятельности предприятия

Исследован уровень информативности отчетности касательно проведения анализа социальной деятельности предприятия. На основе исследования системы отчетности 200 крупнейших компаний Украины разных отраслей экономики сделан вывод, что в существующих формах отчетности недостаточно информации для проведения такого анализа.

Установлено, что для целей анализа социальной деятельности предприятий социальные отчеты должны содержать ряд количественных

и стоимостных показателей, таких как объем социальных расходов по отдельным направлениям: трудовые ресурсы; защита окружающей среды; общество (благотворительная деятельность, развитие регионов, волонтерство и т. д.).

Ключевые слова: социальные расходы, социальная отчетность, информационное обеспечение, экономический анализ, социальная деятельность.

Patsula O. I. Issues of securing information support for the analysis of company's social activities

The article presents research results following the study of informative value level in the reporting system in the context of the analysis of companies' social activities.

It is established that existing reporting forms lack information for such kind of analysis. To a certain extent, the gap could be filled with a number of forms of statistical reporting that are submitted to statistics bodies of Ukraine on mandatory basis.

However, a major disadvantage of such reports is their non-public nature and their reflection of solely two aspects of a company's social activities, that is, activities related to employees' issues and environmental activities. No data on community-oriented social initiatives, on community needs, or, again, on charitable activities are included in such reports.

These deficiencies may be eliminated by developing the so called social reporting, which is usually drawn up in free format and addresses such three directions as economic, social, and environmental ones. Having studied reporting systems of 200 largest companies in Ukraine from different economic areas, we established that only 25 (12,5%) of them compile social reports. The analysis of social reports of those companies revealed their free nature, with the descriptive part prevailing.

There are only 9 companies that compile social reports on a regular basis. The fact that most company reports lacked any specific figures makes it impossible to conduct the analysis.

Therefore, for the purposes of economic analysis of social activities and assessing it, social reports should contain a number of quantitative and qualitative parameters. There is a need to reflect the amount of social expenditures while detailing each of the following aspects: workforce resources, environment protection, and society.

The frequency of submission of such social reports and compliance with specific standard forms will make it possible to conduct comparative analysis, while called social audit will make analysts confident about the veracity of data quoted in reports.

Key words: social expenditures, social reporting, information support, economic analysis, social activities.

Стаття надійшла 21 жовтня 2014 р.